

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎРГАТИШДА АЛОҲИДА АҲАМИЯТГА ЭГА БЎЛГАН КОМПЕТЕНЦИЯЛАР

Абилова Зулфия Жалгасбаевна

Самарканд давлат ветеринария медицинаси, Чорвачилик ва биотехнологиялар университетининг Тошкент филиали
“Ўзбек, рус ва хорижий тиллар” кафедраси ўқитувчиси

Калит сўзлар: Рақамли саводхонлик, матн ёзиш саводхонлиги, компьютер, вербаллик, новербаллик

Ключевые слова: Цифровая грамотность, текстовая грамотность, компьютер, вербальность, невербальность

Key words: Digital Literacies, Texting literacy, computer, verbality, non-verbalism

Компетенцияларининг боғловчи бўғини тил бўлиб, унинг алоқани яратиш функциясида. Қуйида анъанавий саводхонликка асосланган компетенциялар уларни бирлаштириш учун асос сифатида келтирилган. Бу таснифда ёзма матнлар шаклидаги конструкцияларни ҳам тушуниш, ҳам шакллантириш, унинг лексик ва грамматик компонентида маълум кўникмаларга эга бўлиш, нутқ, ўқиш ва ёзиш соҳасидаги кўникмаларни англатади. Ушбу компетенцияни эгаллашнинг аҳамияти рақамли алоқа тушунчасининг асосини ташкил этувчи ёзма нутқда раволик зарурати билан боғлиқ. Керакли маълумотларни танлашда ўқувчилар, масалан, қидирув тизимини ва унинг ёрдами билан олинган маълумотларни улашда турли хил ўқиш шаклида ўзларининг барча кўникмаларини қўллашлари керак. Ўз фаолияти учун зарур бўлган қисмларни ажратиб кўрсатиш учун янгиликлар ёки бошқа форматдаги катта ҳажмдаги матнларни онлайн кўришда ҳам танқидий ёндашув зарур.

Ёзма нутқ рақамли алоқада муҳим рол ўйнайди. Бу интернетда ўз саҳифангизни яратиш, блог ёки веб-сайтни ташкил қилиш, форумларда қатнашиш ва турли хил очиқ муҳокамалар бўлиши мумкин. Бундан ташқари, шуни таъкидлаш керакки, рақамли компетенциялар анъанавий онлайн саводхонликни яхшилашга ёрдам беради. Ушбу режимда сиз ўрганишни оптималлаштириш учун чексиз миқдордаги тегишли иловалардан фойдаланишингиз мумкин, шунингдек, сизнинг матнларингизни жуда кўп одамлар ўқишини тушуниш тўғрисида мотивацияни оширишингиз мумкин. Бундай

мотивация ўқувчиларни бажарилаётган вазифага бўлган муносабатини унинг сифати учун масъулиятини ошириш йуналишида қайта кўриб чиқишга мажбур қилади. [1].

« Texting literacy » номини олган компетенция алоқада маълумот узатиш учун техник воситалардан фойдаланиш натижасида пайдо бўлган Интернет тили билан, аниқроғи ижтимоий тармоқларда қўлланиладиган, электрон почта ва СМС шаклида қисқа хабарларни узатиш билан боғлиқ. Ушбу тилнинг умумий мазмунидан ажралиб турадиган ўзига хослиги шундаки, у маълумотни узатиш вақтини ва уларнинг хабарларининг ҳиссий дизайнини қисқартириш учун мўлжалланган жуда кўп турли хил тил вариантларини қўллайди. У тарқатилишини ёзма электрон алоқада олди.

Аввалига ўзига нисбатан салбий муносабатда бўлган бу тил, келажакда бундай рад этишдан халос бўлди. Х. Кемп каби баъзи олимлар ҳатто шунга ўхшаш Интернет тили ва унинг одатий шакли ўртасидаги ижобий боғлиқлик ҳақида фикр билдирдилар. Шунга қарамай, инглиз тили ўқитувчиси ёзма нутқда фойдаланиш нуқтаи назаридан ушбу тилдан фойдаланиш ҳақида алоҳида тўхталиб, унинг ўзига хослигини бундай ифода воситаларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлган махсус шартлар мавжудлиги билан изоҳлаши керак. М.Ю. Копиловская сўзларига кўра, ўқувчилар Интернет тилининг ушбу туридан ортиқча фойдаланишдан қочишга ҳаракат қилишлари ва иложи борича уни нейтрал регистрга таржима қилишлари керак.

Гуруҳнинг « Digital literacies » тадқиқотида тил асосида аниқланган яна бир компетенцияси мултимедиа (multimedia literacy) бўлди. Мултимедиа тушунчаси ахборот узатишнинг эшитиш, визуал ва график воситаларидан фойдаланган ҳолда матнларни ўзингиз таниб олиш ва шакллантириш қобилиятини англатади. Ушбу компетенцияни танлашни тушунтирар экан, тадқиқотчилар оддий матн нисбати ва унинг визуал ифодаси иккинчиси фойдасига ўзгаришига эътибор беришади. Мисол тариқасида Instagram, Pin-terest, YouTube ва бошқалар каби ижтимоий тармоқлардаги деярли ҳар бир постда анъанавий кулгичлар, уларнинг анимацион версиялари ва бошқа кўргазмали қўлланмалардан фойдаланиш мумкин.

Ахборотнинг визуал дизайни кундалик алоқа соҳаси билан чекланиб қолмайди, балки профессионал фаолият соҳасида тобора муҳим аҳамият касб этмоқда. Айрим бизнес таклиф ва лойиҳалар тақдимотини лойиҳалашда видео ва аудиовизуал воситалардан фойдаланиш бунга мисол бўла олади. Шунга кўра, бир қатор олимлар

Интернетдаги алоқанинг тармоқ турини оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишда мутлақо янги ҳодиса деб ҳисоблашади. Унинг янгилиги янги рақамли технологиялар туфайли мавжуд бўлган ўзаро таъсир даражасида ҳаракат қилувчи оммавий ахборот воситаларининг ўзаро боғлиқ компонентлари мажмуасини шакллантиришдадир. Бундан келиб чиқадики, Д.Кристалнинг фикрича, бундай воситалар мажмуи ёрдамида олинган бутун коммуникатив акт алоҳида эмас, балки уларнинг ўзаро таъсири нуқтаи назаридан кўриб чиқиши керак. Ушбу масалани баҳолашда худди шундай позицияни «Digital literacies» муаллифлари ҳам баҳам кўришади, улар визуал компетенция ва медиа компетенция каби тушунчаларни битта мультимедиа компетенциясига бирлаштириш зарурлиги ҳақида фикр билдирган. Бундай компетенция, улар нуқтаи назаридан, мавжуд оммавий ахборот воситаларини янги, асосан визуал форматларга ўтказиш каби ўзига хос хусусиятга эга бўлади [2].

Рақамли компетенцияларнинг навбатдаги гуруҳи, тақлиф этилаётган таснифга кўра, замонавий ҳодиса сифатида эътироф этилган махсус ахборот узатиш технологияларининг асосий тушунчаларига асосланади. Муайян гуруҳга бирлаштириш учун асос сифатида бундай хусусиятни танлаш ахборотни қайта ишлашга имтиёзли ёндашувлар ва ундан кейинги фойдаланиш масалаларида сифат ўзгаришларини акс эттиради. Бундай ўзгаришлар янги рақамли технологиялар ва улар қўлланиладиган электрон қурилмаларнинг пайдо бўлиши туфайли мумкин бўлди. Ахборотдан фойдаланишга ёндашувнинг сифат жиҳатидан ўзгариши ҳақида гапирганда, биз уни идрок этиш усуллари ҳақидаги эски ғояларни ўзгартиришни назарда тутамиз. Ҳозирги вақтда ўрганилаётган материални ёдлаш функцияси унчалик муҳим эмас, чунки биз ҳар доим электрон хотира қурилмалари хотирасидан керакли маълумотларнинг тафсилотларини олишимиз мумкин. Шунинг учун, асосий нарса - ахборот майдонида ҳаракат қилиш ва тўғри материалларни топиш қобилияти, шунингдек, маълум натижаларга эришиш учун улардан фойдаланиш қобилияти.

Ушбу таснифлаш гуруҳининг таркибий қисмларидан бири инглизча версияда (search literacy) қидирув компетенциясидир.

Ахборот излаш бизнинг кундалик фаолиятимизнинг шахсий ва профессионал фаолиятидаги асосий таркибий қисмлардан бирига айланиб бормоқда. Агар Google қидирув тизими секундига 40 минг сўров қабул қилишини ҳисобга оладиган бўлсак, замонавий жамиятни қамраб олган ахборот оқими кўлами ойдинлашади. Бундай ахборот

соҳасида йуналтириш маълум кўникмаларни талаб қилади, гарчи кўплаб Интернет фойдаланувчилари бу борада ҳеч қандай мураккаб нарсани йўқлигига ишонишади ва улар маълум браузерларни қидиришнинг нозик томонларини яхши билишади. Самарали қидирув учун тўғри калит сўзларни танлаш қобилияти назарий ва амалий машғулотлар тажрибасининг самарасидир ва бу йуналишда бироз ҳаракат талаб қилади. Бу ўқувчиларнинг изланиш малакасини ошириш учун унинг самарадорлиги нуқтаи назаридан оптимал изланиш асосларини ўргатиш зарур деган хулосага келади.

Қидирув малакаси асосида замонавий технологик воситалардан фойдаланиш шароитида энг муҳимларидан бири бўлган ахборот компетенцияси шаклланади. Ушбу компетенцияни ўзлаштириш ўқувчига олинган маълумотларга танқидий ёндашиш, унинг ишончлилигини объектив баҳолаш ва асосий манбаларни топиш учун турли сайтлардан материалларни таққослаш имкониятини беради.

Замонавий Интернетда ахборотни яратиш ва тарқатишда соддалаштирилган киришнинг пайдо бўлиши билан, манбалар кўпинча тайёр бўлмаган фойдаланувчилар томонидан нашр этилади ва таҳрирланади, бу эса турли ўрганилаётган материалларни баҳолашда ахборот компетенциясининг ролини оширади. Ўқувчининг ўқилган маълумотни танқидий баҳолай олиши, уни бошқа манба ва мавжуд билимлар билан таққослаш қобилияти катта аҳамиятга эга.

Ахборот компетенциясининг пайдо бўлиши, Н.Rheingold фикрига кўра, ахборот интенсивлигининг тартибсиз ўсиши муаммосига ечим топиш заруратининг натижасидир.

Ўзининг негизида бир қатор компетенцияларни бирлаштирган учинчи асос алоқа жараёнида юзага келадиган алоқалар эди. Бу шуни англатадики, ижтимоий тармоқлар биринчи ўринда турадиган рақамли тармоқлар соҳасида маълумотлар узатишнинг сезиларли даражада кўпайган қисми бундай таснифлаш учун асос бўлди. Ижтимоий тармоқлар ҳаётининг ажралмас қисмига айланган ёш авлод учун улардан фойдаланиш қобилияти рақамли компетенциянинг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Бу гуруҳ ўзининг мураккаб шахсий (personal literacy), тармоқ ва маданиятлараро компетенцияларида бирлашди.

Ушбу компетенцияларнинг биринчиси - шахсий, шахснинг виртуал дунёда ўзини намоён қиладиган электрон шахсиятини яратиш учун электрон воситалардан фойдаланиш қобилиятини тавсифлайди. Борган сари ёш авлод назарида виртуал олам оддий дунё билан

боғлана бошлайди, бу унинг учун унинг электрон эгоси ва ҳақиқий шахсияти ўртасидаги фарқларни йуқ қилади. Бундай вазиятда ўқитувчи болаларга Интернетда ўз шахсиятини тўғри ёритишга ёрдам бериши, уларни Интернетда ҳақорат қилиш, моддий ва маънавий алданиб қолиш ҳолатларидан қочиш керак.

Саволнинг бундай баёноти Интернетда турли ижтимоий тармоқлар пайдо бўлганидан бери кескинлашди. Уларнинг ёрдами билан турли мамлакатлардан келган фойдаланувчилар билан мулоқот қилиш имконияти пайдо бўлди ва шунинг учун халқаро ёзишмаларда кўпинча ишлатиладиган инглиз тилининг шахсни ҳимоя қилиш ва уни виртуал дунёда ифодалаш воситаси сифатида роли биринчи ўринга чиқади.

Тармоқ компетенцияси турли тармоқларнинг бошқа вакиллари билан ўзаро алоқада бўлиш учун ўзининг виртуал, тармоқ эгизакини яратишга асосланган ва шунинг учун у шахсий компетенцияга жуда яқин. Бу тармоқ компетенциясининг аҳамияти ва ўқувчиларга тўғри маълумотни топиш, мулоқот қилиш қобилиятини олиш, танишлар доирасини кенгайтиришда оптимал фойдаланиш нуқтаи назаридан унинг асосий қоидаларини ўргатиш зарурлиги тўғрисида хулосага олиб келади].

Ўқувчини кўп қиррали мулоқотга тайёрлайдиган компетенциялар билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, маданиятлараро компетенция (intercultural literacy) ҳисобланади. Бошқа маданий жамоалардан олинган маълумотларни идрок этиш, шунингдек, уларнинг вакиллари билан мулоқотни давом эттириш қобилияти маданиятлараро компетенцияни янада ривожлантиришга жиддий эътибор бериш зарурлигини таъкидлайди. Ҳеч кимга сир эмаски, маданиятлараро мулоқотда кўпинча турли жамиятларнинг маданий кодларидаги фарқлар, ўрнатилган стереотиплар бўйича қарашларнинг номувофиқлиги ва ҳатто оддий тушунмовчиликлар билан боғлиқ тушунмовчиликлар пайдо бўлади. Шу муносабат билан ўқитувчи, энг аввало, ўқувчиларга бағрикенглик тушунчасини, қарама-қарши нуқтаи назарни адекват идрок эта олиш, ўзгаларнинг қонун-қоидалари ва урф-одатларини ҳурмат қилиш қобилиятини тушунтириши керак.

Тақдим этилган тасниф ушбу компетенцияларни энг тез, ҳар томонлама ривожлантириш зарурлигини кўрсатадиган иккита сабабга асосланади. Компетенцияга бундай ёндашишнинг биринчи сабаби ўқувчиларнинг мактабда олган назарий билимлари билан уларнинг реал ҳаётда амалий татбиқ этилиши ўртасида ишончли боғлиқлик бўлиши керак деган тушунчадир. Бу маълум даражада билим олишда

расмиятчилик даражасини пасайтириш имконини беради, бу эса ўқувчиларнинг қўшимча қизиқишини уйғотади.

Ушбу компетенцияларни янада ривожлантиришнинг иккинчи сабаби, уларни ўрганиш орқали турли ижтимоий қатламларда бўлган ўқувчиларнинг умумий тушунчаларини мослаштириш имкониятидир. Бу шуни англатадики, ушбу жараёнга тегишли эътибор берилмаса, рақамли компетенцияларни қўллаш учун турли хил уй шароитлари ўқувчиларни яратилган вазиятга қараб фарқлашга олиб келадиган вазият юзага келиши мумкин. Бундай ҳолда, ижтимоий йуналиш бўйича бўлиниш янада чуқурлашади, бу шубҳасиз синфда салбий муҳит яратади ва ўқувчиларнинг муваффақиятига таъсир қилади. Бундай ижтимоий қарама-қаршилиқни юмшатиш, унинг оқибатларини бартараф этиш учун ҳамма нарсани қилиш мактаб ўқитувчисининг муҳим вазифасидир. Ўрганилаётган адабиётлар таҳлили илмий тадқиқотчиларнинг ахборот узатишнинг замонавий техник воситалари, хусусан, рақамли технологиялар асосидаги янги пайдо бўлган компетенциялар соҳасига катта қизиқиш билдиришини кўрсатди. Шунга кўра, олимлар томонидан алоҳида тоифада аниқланган компетенция рақамли деб номланди.

Нисбатан яқинда ўрганиш объектига айланган рақамли компетенция учун ушбу концепцияга киритилган асосий таркибни аниқлаш керак эди. Бизнинг фикримизча, рақамли компетенция тушунчаси ва унинг таркибий таърифларини тўлиқ акс эттирувчи Г.У. Солдатова, Т.А. Нестик, Э.И. Рассказова ва Э.Ю. Зотова. Уларнинг версиясида рақамли компетенция таърифи «шахснинг ҳаётнинг турли соҳаларида (контент билан ишлаш, алоқа, истеъмол, техносфера) инфокоммуникация технологияларини ишончли, самарали, танқидий ва хавфсиз танлаш ва қўллаш қобилиятидир».

Шахснинг бундай қобилиятига эга бўлиш рақамли компетенциянинг бир қисми бўлган бир қатор ваколатларни ривожлантиришни назарда тутди, хусусан:

маълумотни топиш, уни тўғри идрок этиш ва олинган маълумотларга танқидий муносабатда бўлишга ёрдам берадиган ахборот ва медиа ваколатлари. Шунингдек, рақамли технологиянинг техник воситалари билан ишлаш қобилиятини ўз ичига олади;

коммуникатив компетенция - электрон дунёда мулоқот қиладиган ижтимоий тармоқлар, электрон почта ва бошқалар каби барча алоқа воситаларидан равон фойдаланиш.

техник компетенция - ҳар қандай вазифаларни максимал самарадорлик ва хавфсизлик билан бажариш учун турли хил электрон қурилмалар ва дастурий таъминотдан фойдаланиш;

истеъмолчи малакаси - кундалик вазиятларда юзага келадиган муаммоларни ҳал қилишда техник воситалардан фойдаланишда олинган кўникмаларни қўллаш. Ўрганилаётган илмий манбалар натижаларига кўра инглиз тилидаги рақамли компетенция компонентлари, бизнинг фикримизча, тўртта компонентдан иборат:

- рақамли лингвистик компетенция;
- рақамли техник компетенция;
- рақамли мултимедиа компетенция;
- телекоммуникация компетенцияси.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасын таллаў усыллары. (Методикалық қолланба). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2017. – 4 б.т. – 64 бет.
2. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын сабақтан тыс жұмыслар арқалы үйрениўдиң илимий методикалық мәселелери. (Методикалық қолланба). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2018. – 5 б.т. – 80 б.
3. Юсупов К.А. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikasi. Sabaqlıq. – Tashkent: Sano-standart, 2018. – 21 б.т. – 336 б.
4. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын оқытыў методикасы. Монография. – Нөкис: Qaraqalpaqstan, 2019. – 7 б.т. – 112 б.
5. Юсупов К.А. Академик лицейларда қарақалпоқ адабиётини ўқитиш методикаси (педагогика фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати). – Нөкис: Miraziz Nukus, 2021. – 66 бет.
6. Юсупов К.А. Kórkem shıǵarmalardıń mazmunıń úyreniw metodikasi. Oqıw qollanba. – Tashkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – 23,75 б.т. – 380 б.
7. Юсупов К.А. Qánigelik hám pedagogikalıq ámeliyat. Oqıw qollanba.– Nókis: Ilimpaz, 2021.. – 60 б.
8. Yuspov KA Arnawlı pánlerdi oqıtıw metodikasi. sabaqlıq. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 19 б.т. – 304 б.
9. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw texnologiyaları. Oqıw qollanba. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 9.3 б.т. – 144 б.

10. Konis A. Yusupov. Studying Forms of Teaching Karakalpak Poetry at Academic Lyceums. Eastern European Scientific Journal. Germany. Ausgabe, 3-2018. 72-75.
11. Konis A. Yusupov. Studying Karakalpak Poetry in Academic Lyceums by Various Methods in Class. Eastern European Scientific Journal. (ISSN 2199-7977). Germany. 1-2019. 83-85.
12. Yusupov K.A. Scientific and theoretical foundations of teaching Karakalpak literature at academic lyceums // Journal of Critical Reviews. (ISSN 2394-5125). – Vol 7, Issue 7, 2020. – №1. – P.P. 349-354 (<https://www.scopus.com /sourceid / 21100920227>).
13. Yusupov K.A. Akademik litseylarda qoraqalpoq adabiyoti // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2020. – №6. – Б. 40-41 (13.00.00. №8).
14. Yusupov K.A. Methods of teaching literary material at academic lyceums according to the program // Academics. An International Multidisciplinary Research Journal (India). (ISSN: 2249-7137). – Vol. 10 Issue 5, 2020. – P.P. 1628-1634 (Impact Factor: SJIF 2020= 7,13).
15. Yusupov K.A. Curricula for teaching karakalpak literature. // Academics: An International Multidisciplinary Research Journal <https://saarj.com>. Academics ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 5, May 2021, Стр. 1069-1074. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492, 10.5958/2249-7137.2021.01525.1
16. Yusupov K.A. Scientific and methodological problems of studying karakalpak literature. //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) <https://www.tarj.in>. ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021. Стр. 585-590. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.699. 10.5958/2278-4853.2021.00451.1
17. Юсупов К.А. Изучение творчества Чингиза Айтматова в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2021. – №7. – стр. 52-53 (13.00.00. №8).
18. Yusupov K.A., Seytjanov J.E. Problems of artistic psychologism in Karakalpak prose. Philosophical Readings XIII.4 (2021), pp.2054-2060.2054 10.5281/zenodo.5584439. Info@philosophicalreadings.org
19. Юсупов К.А. Научно-методических основы преподавания каракалпакской литературы. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science p-ISSN: 2308-4944 (print) e- ISSN:2409-0085 (online) Year: 2021 Issue: 11. Pp. 362-371. <http://T.Science.org>.
20. Юсупов К.А. Педагог шайыр лирикасы ҳам талим-тарбия маселелери // Ilim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институти журналы. – Нукус, 2021. – №4. – Б. 100-102.

21. Юсупов К.А. Өсербай Өлеўовтың лирикасын үйрениў. «Өмиўдәрья» журналы, 2021, – №4, – Б. 63-68.
22. Юсупов К.А. Развитие устной культуры учащихся на уроках литературы // *Til va adabiyot ta'limi*. – Тошкент, 2022. – №1. – Б. 70-71
23. Yusupov K.A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari// *Til va adabiyot ta'limi*. – Тошкент, 2022. – №2. – Б. 17-18 (13.00.00. №8).
24. Yusupov K.A. Teaching students the methods of artistic depiction in Karakalpak prose. // *Journal of Hunan University (Natural Sciences)*. Vol. 49. No. 04. April 2022. Page - 590-603.
25. Yusupov K.A. Methods of selection of Karakalpak Novels. // *Journal of Positive School Psychology*. (Scopus) Volume. 6, No. 4 (2022). Page - 26-30. ISSN: 7152-7159.
26. Yusupov K.A. Learning Discussing the Epic Novels. // *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*. Volume 7 | March 2022. Page - 26-30. ISSN: 2795-739X.
27. Юсупов К.А. Обучение основам письменной речи учащихся. // «PEDAGOGS» international research journal. Volume-7, Issue-1, April-2022. – Стр. 176-181.
28. Yusupov K.A. Theoretical foundations of teaching Karakalpak literature. // *GALAXY international interdisciplinary research journal (GIIRJ)*. ISSN (E): 2347-6915. Vol. 10, Issue 5. May, (2022). PP. 210-216.
29. Yusupov K.A. Qoraqalpoq adabiyotini ўqitish masalalari // *Journal of new century innovations*. (WSRjournal.com), Volume - 5, Issue - 6. May, (2022). PP. – 113-122.
30. Юсупов К.А. Изучение произведений писателя на уроках литературы // *Международный научно-образовательный журнал «Образование и наука в XXI веке»*. Выпуск №26 (том 4), май, 2022. – Стр. 196-201.
31. Yusupov K.A. Methodologu for analyzing lyrical works in literature lessons. // *Miasto Przyszłości*. (Impact Factor: 9.2). Vol. 26 (2022). Page - 200-208. ISSN: 2544-980X.
32. Юсупов К.А. Изучение творчества С.Мажитова в школе. // *Международный журнал научных исследований «Научный импульс»*. Выпуск №1, 30 август, 2022. – Стр. 44-50.
33. Yusupov K.A. Methods of Teaching the Works of O.Satbaev in Schools. // *Journal of intellectual property and human rights*. Vol. 01 Issue. September - 2022. Page - 44-53. ISSN: 2720-6882. <https://juournals.academiczone.net/index.php/jiphr>

34. Yusupov K.A., Jiemuratova A.S. Development of Oral and Written Speech of Students in Schools. // Journal of intellectual property and human rights. Vol. 01 Issue. September - 2022. Page – 56-66. ISSN: 2720-6882. <http://juournals.academiczone.net/index.php/jiphr>
35. Yusupov K.A. of Teaching Korakalpok literature // Central asian journal of literature, philosophy and culture. Vol. 03 Issue: 10 - 2022. Page – 75-85. eISSN: 2660-6828.
36. Юсупов К.А Образ Айдос бия в каракалпакской литературе. // I International science conference on multidisciplinary research, Abstracts of International Scientific and Practical Conference. Berlin, Germany January 19-21, 2021, стр. 766-769
37. Юсупов К.А Изучение в современной каракалпакской лирике. / III International science conference on e-learning and education, Abstracts of III International Scientific and Practical Conference. Lisbon, Portugal February 2-5, 2021, стр. 349-353.
38. Юсупов К.А. Изучение творчество Казакбай Юлдашева /V Международная научно-практическая конференция по новым тенденциям в науке и образовании «Theoretical and scientific bases of scientific thought», 16-19 февраля, 2021 г., Рим, Италия, стр. 503-508.
39. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Аббаз Дабылов лирикасын оқытыу технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 431-432.
40. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Лирикалық шығармаларды оқытыу методикасы. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 469-474.
41. Юсупов К.А. Изучение литературных жанров. / VIII Международная научно-практическая конференция «Problems and tasks of modernity and approaches to their solution», 02-05 марта, 2021 г., Токио, Япония, стр. 198-203.
42. Юсупов К.А. Изучение творчества Аденбая Тажимуратова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 226-232.

43. Юсупов К.А. Изучение произведения писателя в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 233-238.

44. Юсупов К.А., Алламбергенова Минайым. Изучение творчества Кали Жуманиязова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 239-243.

45. Юсупов К.А. Изучение творчества Конысбай Камалова в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 250-256.

46. Юсупов К.А. Изучение произведения Мамбеталы Кайыпова в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 257-264.

47. Юсупов К.А. Изучать разборы эпических произведений в академических лицеях. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон.

48. Юсупов К.А., Академиялық лицейлерде көркем шығармаларды оқыту технологиялары. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон, Португалия: стр.237-242

49. Юсупов К.А. Жазыушылардың дәреттешу психологиясы. / XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: – стр. 180-185.

50. Юсупов К.А. Использование современных педагогических технологий в преподавании каракалпакской литературы / Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская литература и культура в контексте взаимодействия национальных литератур и искусств». Казанский федеральный университет, 26-27-марта, 2021 г. Стр.356-362.

51. Юсупов К.А. Изучение творчества Сапа Матчанова. /XV Международная научно-практическая конференция «The world science

of modernity. Problems and prospects of development», 25-26 марта, 2021 г., Париж, Франция: стр. 170-175.

52. Юсупов К.А. Инновационные технологии в обучении каракалпакской литературе /Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская поэзия и культура второй половины XX начала XXI века». Казань, 26- апреля, 2021 г. Стр.341-346.

53. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеневтың «Айдос баба» (Мың тиллаға баҳаланған гелле) драмасын таллаў усылары / «Түркий халықлары фольлоры ҳәм әдебияты тарийхы изертлениўиниң әҳмийетли мәселелери» атамасындағы online халықаралық илимий-теориялық конференция материаллары топламы. – Нөкис: НМПИ баспасы, 2021 (27-28-май), – 245-248-бб.

54. Юсупов К.А. Карақалпақ прозасында миллий психологияның сәўлелениўи. /«Түркий филологияның әҳмийетли мәселелери» атамасындағы халықаралық илимий-теориялық конференция материаллар топламы. Нөкис, «Қарақалпақстан», 2021, 113-118-бб.

55. Юсупов К.А., Кабулова М.Т. Развитие литературной речи и письменного языка учащихся на уроках литературы. “Models and methods for increasing the efficiency of innovative research” a collection scientific works of the international scientific conference (11 Desember, 2021) – Berlin: Copenhagen, 2021. ISSUE– p. 161-165.

56. Юсупов К.А. Анализ методика художественного произведения /Сборник материалов Международную научно-практическую конференцию посвященной 60 – летию кафедры «Педагогика» на тему: «Современное общество и педагогическое образование». Казакстан, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия университети. 22-апреля, 2022 г Стр.268-271.

57. Юсупов К.А. Ádebiyat sabaqlarında oqıwshılardıń dóretiwshilik kompetenciyasin rawajlandırıw. /The and analytical aspects of recent research: International scientific-online conference, Part 1, Issue 5: May 31st 2022. Turkiya, Istanbul: pp. 104-109.

58. Юсупов К.А. Эпик асарларини ўрганиш усуллари. / в конференция и публикацию статьи в сборнике «Международная конференция академических наук », 25- сентябрь, 2022. Россия. Стр. 115-126. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7111598>.

59. Юсупов К.А. Изучение лирических произведений на уроках литературы. /Spain International scientific-online conference: “Solution of social problems in management and economy” Part 1, Issue 2: September 20, 2022. www.conf.com. Spain, Испания: pp. 21-26.

60. Yusupov K.A. Allambergenova M. Akademiyalıq liceylerde poeziyalıq shıǵarmalardı oqıtıw usılları. /Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities. Vol. 1 No.1 (2022): ICEDH. Texas, USA.pp. 46-58.
61. Юсупов К.А. Халмурат Сапаров дәретиўшилиқ жолы. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс, 1996. 3-4-саны, 54-60.
62. Юсупов К.А. Бердақ шығармаларын үйрениў усыллары. «Қарақалпақстан муғаллими» журналы, Нөкіс, 1996. 1-2-саны, 12-15.
63. Юсупов К.А. «Айдос бий» дәстаны хәм тарийх. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс, 2000. 2-саны, 94-96
64. Юсупов К.А. (авторлар менен бирге) Оқыўшыларымыз пикир айтады. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс, 2000. 3-саны.
65. Юсупов К.А. «Айдос бий» дәстаны хәм тарийх. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс, 2000. 6-саны, 112-115.
66. Юсупов К.А. Хәзирги дәўир хәм Бердақ шайыр мийрасына көз қарас. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс, 2001. 2-саны, 126-128.
67. Юсупов К.А. Хәзирги дәўир қарақалпақ әдебиятында Айдос бий образы. ӨзРИАҚҚБ «Хабаршысы» журналы, Нөкіс, 2001. 5-саны, 130-131.
68. Юсупов К.А. Хәзирги дәўир қарақалпақ әдебиятында Айдос бий образының өзгешеликлери. ӨзРИАҚҚБ «Хабаршысы» журналы, Нөкіс, 2001. 6-саны, 138-139.
69. Юсупов К.А. «Шырашылар» романының көркем психологизми. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс, 2006. 6-саны, 112-115.
70. Юсупов К.А. ХХ әсирдеги қарақалпақ прозасында көркем психологизм мәселелери. «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналы, 2007, 4-саны, 11-15 бб.
71. Юсупов К.А. Ишки монолог хәм шеберлик. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс 2008. 1-саны, 113-116 бб..
72. Юсупов К.А. Лирикалық прозада көркем психологизм. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкіс 2008. 2-саны, 124-127.
73. Юсупов К.А. Жазыўшылардың дәретиўшилиқ шеберлигин үйрениў методикасы. ҚМУ хабаршысы, 2009, 3-4-санлар, 126-129.
74. Юсупов К.А. И.Юсуповтың «Ўатан топырағы» шығармасының мазмунын үйрениў. ҚМУ хабаршысы, 2009, 3-4-саны, 46-49.
75. Юсупов К.А. Қарақалпақ әдебиятын интерактив методлар менен оқытыў усыллары. ҚМУ хабаршысы, 2011, 1-2-саны, 58-60.

76. Юсупов К.А. Қарақалпақ лирикасын изертлейши алымның дәретиўшилигин үйрениў. «Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналы, 2012, 1-саны, 3-8.

77. Юсупов К.А. «Академиялық лицейлерде И.Юсупов дәретиўшилигин лекция түрлери менен үйрениў усыллары». ҚМУ хабаршысы, 2012, 3-4-санлар, 30-32.

78. Юсупов К.А. Жазыўшылар дәретиўшилигин үйрениў усыллары. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2012. 4-саны, 115-118.

79. Юсупов К.А. Қонысбай Камалов-қарақалпақ прозасын изертлейши алым. «Әмиўдәрья» журналы, 2014, 1-саны, 82-91.

80. Юсупов К.А. Әдилбай Қожықбаев-қарақалпақ әдебиятын изертлейши. «Әмиўдәрья» журналы, 2014, 6-саны, 123-128.

81. Юсупов К.А. Әдебияттаныўда салмақлы орны бар алым. ҚМУ хабаршысы, №1, 2015, 132-136.

82. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасында пейзаж ҳәм қаҳарман образын үйрениў мәселелери. ҚМУ хабаршысы, №2, 2015, 92-96.

83. Юсупов Қ. Бердақ шығармаларын үйрениўде конференция сабақ түринен пайдаланыў. Түркий халықлар әдебиятының гейпара мәселелери, Нөкис-2004.Б. 30-32.

84. Юсупов Қ. Конфликт қаҳарманлар минез-қулқын ашыўдың негизи. Журналистика ва адабиёт: кеча ва бугун. (Илимий тўплами), 1-қисм. Т. : Юрист – маркази, 2008. 44-47.

85. Юсупов Қ. И.Юсупов поэзиясын оқытыў усыллары. «НМПИ илим билимлендириў ҳәм тәрбия мәселелерин раўажландырыўдағы орны», (Республикалық илимий-теориялық конференция материаллары), Нөкис, «Қарақалпақстан», 2010, 185-187.

86. Юсупов К.А. Әдебияттаныў илиминиң жан күйери еди... Илим ҳәм әдебияттың машақатлы жолларында. (илимий-әдебий ҳәм еске түсириўлер), Нөкис, 2012, 70-73.

87. Юсупов К.А.. Кәсип өнер коллежлеринде Т.Қайыпбергеновтиң «Көздиң қарашығы» романын үйрениў усыллары. Илимий топлам (Магистрантлар ушын), Нөкис-2012.Б. 93-94.

88. Юсупов К.А. Әдилбай Қожықбаев-қарақалпақ әдебиятын изертлейши. « Әдебиятшы - алым ҳәм устаз » ҚМУ, Нөкис, 2014, 125-133.

89. Юсупов К.А. Әжинияз шайырдың лирикасын оқытыўда интерактив методлардың қолланылыўы. «Қарақалпақ әдебиятының жарық жұлдызлары». (Илимий мақалалар топламы). Нөкис, «Қарақалпақстан», 2015, 42-46.

90. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Тәнхә өзиңе мәлим сыр» повестинде қахарман образын жасау ұсылы. «Қарақалпақ әдебиятының жарық жұлдызлары». (Илимий мақалалар топламы). Нөкис, «Қарақалпақстан», 2015, 42-46.

91. Юсупов К.А. Ғәрезсизлик дәуирде Бердақ дәретиўшилигиниң үйренилиўи. «Бердақ-классикалық әдебиятымыздың бийик шыңы» атамасындағы республикалық илимий-теориялық конференция материаллары топламы. КМУ, Нөкис, 2017.

92. Юсупов К.А. Ғәрезсизлик дәуирде Бердақ дәретиўшилигин үйрениў. «Классикалық әдебияты жәмийеттеги манаўий жаңаланыў мәселелери» атамасындағы халық аралық илимий-конференция материаллары топламы., Нөкис, «Илим», 2017, 49-51.

93. Юсупов К.А. Содержание и способы изучения внеклассных работ по каракалпакской литературе в академических лицеях. (Международная научно-практическая конференция «Фундаментальные научных исследования».) Астана, 2018.стр.116-122.

94. Юсупов К.А. Фантастикалық романды таллау ұсыллары. / International scientific –online conference: Intellectual education technological solutions and innovative digital tools. Netherlands conference. January, 2023. - pp. 10-19.

95. Юсупов К.А. Изучение в современной каракалпакской прозы / “England” modern psychology and pedagogy: problems and solution. Vol. 11 No.1 (2023): London conference: January, 2023. - pp. 5-14.